

Első évi folyam.

16. szám.

Április 16. 1865.

Chinchilla herceg.

(Beszély.)

Jókai Mórtól.

(Folytatás.)

Illik-e ez?

Hárman egy ellen! Három férfi egy nő ellen!
Három fegyveres, haragos férfi egy gyöngé, reszkető asszony ellen!

Donna Palomba úgy hasonlított névtársához, a galambhoz! Olyan fehér, mint a galamb, olyan szelíd, mint a galamb, olyan félnék, mint a galamb.

Mint gyermek, kegyetlen apa házában nekedve, kinek kilétét csak anyja titkolt könyveiből találgathatá; mint szűz, szigorú zárdanők szemei előtt remegve; — mint nő, féltékeny, kiégett keblű férj tekintetétől kizozva untalan.

Egész lényé egy álmokép szende jelensége, melyre elég felnyitni a szemét az álmadónak, hogy eltűnjön előle. Talán egy erős szóval is meg lehetne ölni? egy keserű gondolattal is megszakíthatnák a szívét? Egy rémtekintet is elég volna, hogy őt a túlvilágra rebbentse át?

Minek jönnek ellene méreggel és karddal?

Három haragos férfi egymás után lép be a szép halvány nőhöz, a férj, az apa és a testvér.

Donna Palomba úgy fél mind a háromtól.

Az apa oly kegyetlen, a testvér oly szívetlen, a férj oly féltékeny!

— Donna Palomba! szól don Ixoa Manuel. Mi önnek birái vagyunk. Ön meggyalázta mindhármunk nevét. Ön ítéletet fog tőlünk hallani.

A fehér hölgy még halványabb lett; minden arc, melyre tekinté, villámokat lövelt szemébe; minden szív el volt előle zárva. Egyedül, annyi

haragos férfi ellen! egy gyöngé galamb annyi orozslán ellen!

— Feleljen ön, — szól don Manuel, — ki volt azon férfi, a kivel ön találkozott azalatt, míg don Alfonso, önnek férje, kastélyából ördögi cselzővénnyel el hagyta magát csalogattatni?

Donna Palomba még volt némulva; egész teste, szíve utolsó idegégig remegett, még lelke is remegett, mintha érző anyag volna, mint remeg a tüneményes délibáb.

Most don Alfonso szólalt meg, elővonna palástja alól kardját, s egy zárt kristály tüvegcsét sötétzöld smaragd nedvvel.

— Donna Palomba! Castiliában jogot adott Isten a férjeknek hűtelen nejeiket megbüntetni; és ha nem adott volna, ők maguk vennék maguknak ezt a jogot. Ön egy férfit ismert, mielőtt hozzám nőül jött volna. Önt egy férfi szabadítá meg rabló mórok kezéből. Ki volt ez a férfi? — Önt újra fölkereste e férfi s ön nem kerülte ki tekintetét. Ezért a tekintetért meg kell önnek halni, donna Palomba. Ime a kard és a mérge. Melyiktől irtózik kevésbbé? melyiknek adja meg magát?

Hideg vas és égető mérge! Oh hogy választ-hatna közülök a szegény reszkető asszony!

Az apa kegyetlenül hagyta rá:

— Ugy van! válaszson!

Nem is kérdik tőle, igaz-e a mivel vádolják? Nem is várják, tud-e valamit mentségére felhozni?

Már el van ítélve. Csak a halál nemei között valóghat.

A szegény gyöngé nő szeretne odaroskadni apja lábaihoz, de mit használna az ércszobor térdeit átkarolni? mit használna ennek mondani: irgalom! védelem!

A büszke nemes urakat arcul csufolták a piac közepén; lehet-e irgalmat várni tőlük?

Donna Palomba kétségbeesetten nézett majd egyik, majd másik férfi arcúra; végre don Yaime odalépett hozzá és megfogta a kezét.

— Légy nyugton, hugom: szólt hozzá; — én majd megszabadítlak.

Donna Palomba belekapaszkodott testvére kezébe s azt hitte, hogy ez mégis védni fogja őt.

— Minket végig sértének, nekünk becsületünket vérrel kell tisztára mosni. De mit használ címerünkön az asszonyvér? Az asszonyvér rózsavér; még csak jelleme sincs a cimertanban. Ez a két kegyetlen ember itt karddal és méreggel kínál; én megvédelek tőlük: elviszlek egy magányos kolostorba, a hol életed napjait folytathatod; nem engedem, hogy megöljenek, — ha megvallod nekünk ama férfi nevét.

Ah, milyen utálattal taszítá el magától testvére kezét a nő! Hisz ez a legkegyetlenebb.

— Nem vallod-e meg? Az átkozottat, a gyaláztatost? Nem mondod-e meg, ki volt?

Mindhárman rivalva, kiáltozva rohantak az egyetlen gyöngé asszony ellen.

És a gyöngé, halvány asszony most már nem volt gyöngé, halvány; arca kipirult és egész teste lélekké vált, lélekké, melynek ereje van, a földieknél nagyobb. Titkát akarták szívéből erővel kitépni. Megmutatta, hogy ezt meg bírja védni.

„Nem!”

Ez volt a rövid válasz.

— S te dacolni mersz velünk? te átkozott! Apáddal? Férjeddal? Bátyáddal? Férfiakkal?

A nő arca lángolt és idegei felmagasztosultak. Nyelve feloldult és szelleme felszabadult.

— Igen! veletek! férfiakkal. Gyávákkal, kik hárman rohantok egy nőre, kik kardot huztok egy asszony ellen. Gyűlöllek, megvetlek, utállak. Ez is három szó: osztozzatok rajta. Gyűlöllek téged, ki azt mondod, hogy apám vagy, s ki megmérgezed anyámat, midőn gyermekágyat feküdt; téged don Manuel d'Ixoa, kit minden nőd, a kit eltemettél, esontkezével fenyeget a másvilágról; kinek kezét borzadva csókoltam mindig, mert a halálszag érzik rajta. Megvetlek téged, te nyomorú férj! porkoláb, nem férj! ki saracénná lettél, kivégzett királyoddal együtt, s mégis hü szerelmet követelsz

egy keresztyén nőtől; téged ki Istenedet megtagadtad és minden szenteit! Pogány! hitetlen! hazáruló! És utállak téged, te kores kölyök, ki címeredet mosod! Mosd le róla a magad nevét, te szenny! Ne nevezd testvéremnek magadat, anyád nem volt az anyám, s apád egy galileai zsidó volt!

Ah, ennyi arculütés egy asszonytul, ennyi hatalmas férfinak!

Mindeniknek azt, a mi legjobban fáj! és mindeniknek olyat, a mi mind a háromnak fáj! hogy ne csak magáért, hanem egymásért is égjen mindeniknek arca.

„Némulj el!”

Egyszerre három kard hegye fordult a nő szíve felé.

És akkor donna Palomba széttárta karjait s megdicsőült arcát, vértanui mosolylyal emelve ég felé, rebegé:

— Téged pedig, oh én kedvesem, egyetlenem, drágám! szeretlek, imádlak, — és meghalok érted.

Ezt jól is mondta, mert abban a percben meghalt.

A három feldühített férfi kardvása egyszerre járta át dobogó keblét.

Hiszen csak azt akarta. Nehogy nyelve elárulja a szerető nevét, magára bősztíté annak üldözőit, hogy e titok rejthelyét örökre elzárják.

— Oktalanságot cselekvénk, szólt don Manuel, midőn leánya vérért letörlé kardjáról.

— Valóban azt: mondá don Yaime. Nem kellett volna őt így megölni. Be kellett volna őt zárunk: gyötrellemmel, lelki kínzással ki lehetett volna tőle venni időjártával a meggyalázó nevét. Álruhás gyóntatónak bevallotta volna; az éhségtől kimondta volna; mámoritaltól álmanában kibeszélte volna. És most így bezártuk magunk előtt az ajtót.

— Nem zártuk be: monda don Alfonso de Calatayud; jól van ez így. Ha az élő nem akarta elárulni kedvese nevét, majd elárulja a halott. Ti menjetek haza és hirdessétek ki a családi gyászt Madridban. Szóljanak a harangok mind a hetvenkét tornyában a városnak, beszéljen róla minden ember, hogy donna Palomba de Calatayud, don Manuel d'Ixoa leánya meghalt. Én az alatt az al-daviejai sírkertben fölépíttetem az új sírboltot melybe el fog temettetni. E sírboltban még két ágy is lesz, melyben kettő közülünk éjenkint hálni fog, míg a harmadik felváltva az aranyos rácsajtón belül őrt álland. Ha úgy szerette őt a férfi, mint ő szerette azt: majd eljön az éjjel kedvese sírjához, s akkor — kezünk közt lesz.

A másik kettőnek megtetszett a terv. Jó lesz az így.

Ha az élő asszony el nem árulta szeretőjét, majd elárulja a halott.

Hogy fog csodálkozni a rejtélyes kalandor, ha majd éjféle hívására három fegyeres alak támad

fel előtte a sirokból, megkérdeni tőle, ki volt hát az a Chinchilla herceg?

(Vége következik.)

A sarkantyú.

Megtalálták évek mulva,
Hogy az idő földbe ásta —
Szégyenkezve, elpirulva,
Hogy oly soká rozsdá rágta.
Föld alatti mély sötétben
Sokáig volt eltemetve;
S nem ragyog már régi fényben,
Nem is esendül már peregve...

Kiveszett csengő taréja —
S egyik ága el van törve:
Ott, hol domborúl karéjja;
A másik se rendes-görbe.
Engedett a nagy erőnek,
A mély érte, s félre hajlott...
Romlik az: mit az időnek
Keze hosszan fogva tartott!

Csonka, görbe sarkantyúnak
Gazdája is merre, hol van?
Oh, sok évek elvonultak,
Mióta már fekszik porban!
Eltemetve réges-régen,
Hire sínesen a lovagnak...
Szíve, karja, hire: mélyen
Lenn a földben ott porladnak.

Kardja széttört a csatában —
S ő mély sebben összeomlott;
Aztán lova még gazdátlan,
Soká elvadúlva bolgyott.
Véres nyergét már lehányta,
Akkor érte lánca-szurás —
Igy lón annak is halála,
Nyügtől, féktől szabadulás...

Másnap rá már *varjak* szálltak,
Majd ezeket *sas* veré el;
S türte békén a holt állat:
Még csak szemét sem veté fel.
Lovag, e sorsot nem osztá —
Varjak, sas őt meg nem ették;
Ellenség midőn kifosztá:
Jó emberek eltemették.

Igy került a földbe véle
A sarkantyú, törve, csonkán —
Fényét is elvesztve végre,
Ott sokáig rozsdá fogván...
Mignem egyszer sok időre,
Onnan szántóvas veté ki,
Éle esorbát kapva tőle.
— Egy földműves így beszéli. —

Közel volt egy széles árok,
S boszúsan ő abba dobtá; —
Jöttek *sátoros cigányok*,
S tanyát vertek, ott kifogva;
Baja volt a rozsz székérnek,
Abból huztak arra pántot,
Tovább aztán így menének.
Járva, esalva a világot.

Nyilas Samu.

A Idunai képek.

V.

(Ó-Orsova. — E város jövője. — A török erőd. — Két török ír. — Csalólás a kaftánban. — Cigány bajaderek. — Két betű. — Csalólás a két betűben. — X. Károly A. M-je s Ó-Orsova K. K.-ja.)

A Duna magyarországi partján a gözösök utolsó állomása Ó-Orsova. Innen nem messze szakad a hatalmas folyamba a Cserna nevű folyócska, s ezen átgázolván, oláhországi területre érünk.

Ezentúl a Duna folytonosan török földön halad, hahogy Moldva-Oláhországot, mely bal partján terül el, és Szerbiát, mely a Timoknak belé szakadásáig nyulik el, még ma is Törökország kiegészítő részét tekintjük.

Orsova mezőváros lakosainak száma mintegy 1500—2000, de mint határváros mégis sok előnyben részesül, mi sokkal népesebb kollegáinak nem igen jut. Van például oláh határőrezredből alkotott helyőrsége, rendőrségi és vámhivatala, s így csakugyan bir a polgárisultság kellékeivel.

Alig érkezik az utas Orsovába, azonnal ki kell szállania hajójából, föl kell nyitnia bőröndjeit s előmutatnia utlevelét, hogy azt a hatóság láttá-

mozza. A mint az ember elhagyja az osztrák határokat, a formalitások aztán már nem oly gyakoriak s nem oly hosszadalmasak.

Orsova meglehetősen kiterjedt hely, s valaha még szép jövője lehet, ha a dunai hajózás majd oly élénk lesz, a milyennek lennie kell, s ha az osztrák határok nem fognak sorompót képezni, hanem megengedik, hogy e határszéli városka a kereskedelem piaca és rakhelye lehessen. Jelenleg Orsován nincs semmi figyelemreméltó, helyzetén és vidékén kívül.

Ha a Duna partjai hosszában haladunk, egy igen hosszú és tömör épület elé érkezünk, mely a kereskedelmi áruk raktárául s alkalmilag vesz-

ügy látszik, előkelő vendégeket szállít át a Duna ágán. A jövevények egyike török módon, gazdagon van öltözve; övébe ragyogó fegyverek vannak dugva s ez uri ember méltóságosan guggol a csolnak alján kiterített szőnyegen. A másik egy faszéken, európai módon ül; testét katonakabát fűdi, melyet derekán szíjöv szorít össze; erről függ alá lovassági kardja; még azt is megjegyezzük, hogy fejét kék bojtos fez takarja be.

A csolnak partot ér s a ragyogó öltözetű, martialis alaku török kiszökik a száraz földre, parancsokat ad az evezősöknek s erre aztán lassu és méltóságos lépésekkel megy Ó-Orsova felé; a másik előre nyújtott nyakkal, meggörnyedt hát-

Ó-Orsova.

teglő helyül is szolgál. Ezzel szemben, a folyam közepén, magas hegyek által körítve emelkedik az új-orsovai vár, vagy mint a törökök nevezik: *Ada Kále*, a sziget vára, melynek falai a Duna hullámaiban fürödnek. E várból két tömör torony, egy nagyobb szerű épület, a török mecset karsu minaretje s a sűrűn ültetett szilvafák zöld lombjai emelkednek ki.

Estenden, midőn a kék ég alján a folyam felől fujdogáló szellő által megszakgatott fellöket biborszínűvé füstik a leáldozó nap sugarai, — akkor ez a sziget mysticus, megragadó képet nyújt.

A mint a parton sétálgatunk, a szigetről egy nyolcvezős csolnakot látunk felénk tartani, mely

tal s vontatott léptekkel követi őt, s hatalmas kardját olyatén módon tartja maga előtt mindkét kezével, a hogy a kötél-táncosok az egyensúlyzó rudat szokták. Ha kérdezzük az ácsorgóktól vagy a sétálóktól, hogy ki az, a ki a csolnokon a sziget-vártól érkezett? feleletül azt nyerjük, hogy a kormányzó pasa. — Igazán szintén jól esik szemlél-nünk ezt a pasát, ki még megtartotta őseinek szép méltóságos öltözetét s elmosolyodunk azon alsóbb-rendű tiszt fölött, ki európaias jelmezében inkább majomhoz hasonlít, hogysen férfhoz. De oh mily meglepetés! a mint tovább tudakozódunk, ért-sünkre esik, hogy az az európai bugyogós a pasa s hogy ama méltóságos, kaftános, turbános és salivá-

ris alak pedig csak a pasa *kavasza*, szolgálattévő tisztje.

Ebből látszik, hogy a tisztán fönttartott nemzetséget Törökországban sem a fensőbb körökben kell keresni.

Ó-Orsova jellemzésére megemlítendő még az is, hogy itt igen sok a cigány, s ezek szebbik része: a nők táncsal szokták mulattatni az utasokat, kiknek önkénytelenül eszükbe kell jutnia, hogy Kelet felé, a bajadérek hazája felé közelednek.

Cigányain kívül Orsova még másról is nevezetes, arról tudniillik, hogy utcáin alig tehetünk egy lépést a nélkül, hogy a házakon e két betű: *K. K.* ne ötljék szemünkbe. Mielőtt azonban e két betű értelmét megfejtjük, egy kis történetet kell előre bocsátanunk.

Történt, hogy Franciaország kegyes királya, X. Károly egy napon gyalog sétált ki országa fővárosában, Párisban, s a mint az utcákon felalácsatangolna, nagyon meg volt lepve, midőn majd minden ház kapuja fölött ezen két betűt pillantotta meg: *A. M.*

Ő felsége t. i. tökéletesen azt hívé, hogy jó fővárosa lakosai házaikat a szent szűz oltalmába ajánlák az *A. M.* betűkkel, miknek értelme bizonyára az, hogy *Ave Maria*.

De meglepetése nagyobb lön, midőn kiséréte előtt is nyilvánította ama betűk ily értelemben való használása fölött meglegedését, s midőn erre az egyik kamarás ilyen felvilágosítást adott:

— Fölség! nem azt teszik azok a betűk, hogy *Ave Maria*, hanem, hogy az illető házak biztosítva vannak a párisi új biztosító társulatnál.

Ó-Orsován is ilyenformán járunk a *K. K.* betűkkel. Nem valami amulettek, szent név, vagy mondat kezdőbetűi azok, hanem annyit tesznek hogy: *Kaiserlich Königlich*. Ó-Orsován császári királyik a laktanyák; cs. k. a vesztegház s a rakhelyek; cs. k. a rendőrség, a vámhivatal; cs. k. a dohányárus bolt; cs. k. a vendéglő sat. minek következtében a magában is kicsinyke városban majdnem minden házon ott látjuk a *K. K.* betűt, min nem esodálkozhatunk, miután itt annyi a kinestári épület.

A virág nyelv.

Az emberi életben van oly korszak, midőn legszebb virágait termi, midőn hajlamai gyorsan fejlődnek s ő maga életerejének öntudatában örömitasan rohan tettek s élvezek után. — Az ifju szeme előtt gazdag élet nyílik; még kevésbé ismeretes előtte rendeltetése, de a sejtelmes jövő utáni vágytól ragadtatik, s érző szíve átkarolja az emberiséget, a természetet, az egész világot. — E korszak jogosan neveztetik az emberi élet tavaszának.

Alig hinnők, hogy a növény igénytelen, szerény fejlődésében hasonló korszaknak örvendjen; — s mégis úgy van. A növény életében van oly pillanat, hol a szervek megváltozott, finomabb alakot öltenek s titokteljes öltözetükben magasabb rendeltetést mutatnak. Ez a virágzás ideje s a megváltozott szervek a virágok.

Mily nevezetes eredményre vezet bennünket a növényi s emberi élet e hasonlatossága!

Az emberi élet tavaszában, a szerelem korszakában, túláramló érzelmiünk nyilatkozatai természetől fogva homályosak lévén, nem fejezhetők ki a fogalmak nyelvével, s azért jelképekre szorulnak. De milynemű jelképek használatnak?

Vajjon az erdő lakóihoz vagy a lég madaraihoz fordul az ember öröme- s szomorúságában? — Oh nem! a rét nefelejtse, az út melletti szerény ibolya, a kertben diszlő rózsza érthetőbb nyelven szól hoz-

zá; a fák suhogása jobban hatja meg kedélyét, mint bármely állati hangok. A virágok kedvencei, barátaivá válnak, beszél velők, elpanaszolja nekik fájdalmát, közli velük örömét, de azok is szólnak hozzá, miként azt D'Azz-Eddin el Mozadessi a virágok- s madarakról irt könyvében mondja:

„Hallgasd a zephirt, miként zúg a fák lombjában, panaszkodva a felhők könyei miatt; . . . s nézd a tavaszt: örvendezzél, rózsái megérkeztek, . . . tarka szőnyeg borítja ujlag a síkságot. Egyiptom fűzfái panaszkodnak ágaik lengetésével, a százsorszépben a virágok seregét szemlélteted zászlóikat lengetvén, melyre a boldogság írva legyen; a narcisz virága imádságra hajlik; a kökörösiny szétszakgatott ruhájában lehajtja piros arcát, mintha lelke kedvesét elvesztette volna; a gránátfá az égő tűz fájdalmát hirdeti, melyet barátnéja hajthatlansága táplál.“

Igy kísérti meg El Mozadessi a virágok széptani képeit megfejteti s ez által új nyelvet megalapítani, melyet az állapotok nyelvének nevez. Ő t. i. a virág állapotát veszi szemügyre s ebben hasonlatosságot talál saját állapotával.

A virág illetén jelvényítés minden érző emberben támad, mert öröme s fájdalom érzetei a természetben lelik legtalálhatóbb képeiket. De örömeit

minden nyílt szívű ember szívesen közli, — hanem fájalmát, sebző bűjét? — Azt a nemes ifju önmaga viseli el.

Azért az állapotok nyelvének legszebb, leggyakoribb példái a búnyhitő növények, mert a szenvedő szív elpanaszolhatja fájalmát a természetnek, a nélkül, hogy félreértéstől kellene tartania.

Egész sora van a növényeknek, melyek alkattuknál fogva a bú által elnyomott emberhez hasonlítanak; velünk érezni, szenvedni látszanak s azért a szerencsétlenségben vigaszul szolgálnak.

Ki képzelné máskép a fogságban sinlődő zsidókat, mint a *babyloni füzek* árnyékában, midőn így énekelnek: „Babylon füzeinél ülünk. Hárfáinkat a füzekre akasztottuk, melyek ott állanak.“ Van-e meghatóbb kép a szomorkodó enyhülésére, mint Petőfink:

„Kis furulyám szomoru füzága,
Temetőben szomorkodik fája.“

A szomoru füzön kívül még más fák is vannak, melyek lecsüngő ágaikkal a kedélyben ugyanazon érzelmet keltik föl. Ide tartoznak a tülevelűek, komoly, sötét, ünnepélyes alakjuk miatt, mint a halál jelképei, de örökzöld ruházatuknál fogva egyszersmind mint az örök élet jelvényei. Ez érzeltől vezetve kesergi Cybele férje vesztét a magános fenyű alatt.

De ki ne ismerné az élet fáját, a ciprust, mint a gyász jelképet, mely egyszersmind a föltámadás jelképeül kedveseink sírjára tüzetik. Ily értelemben szentelék Petőfi „Cipruslombjait“ Etelka sírjára.

De forduljunk ez ép oly szép mint komoly tárgytól vitorább jelvényekhez! A tiszta, ártatlan jókedv kifejezését hol keressük a növényországban? — Csodálkozni fogsz nemde, kedves olvasó, ha ennek jelképeül a szerény százsorszept emlitem. Oh! akkor soha sem láttad kellő hangulatban e növény megjelenését. — Menj csak zordon februári napon a fenyves erdőbe. Az egész természet szűrke ködbe burkolódik, de ime a hóval fedett pázsiton az első napsugaraktól kieslva, tárja ki kelyhét a százsorszept. De mi, a hó közt virág, a télnek majd közepén? — A hol csak olvad a hó, s a nap kissé süt, ott már mosolyog e szerény virágocska.

Önkénytelenül fogsz fölkiáltani: Oh szelid virágocska! te nem féled a zord szelet, mely ma még okvetlenül visszatér, hanem magad s mások örömeire kitéröd sugaras kelyhedet, hogy teremődnek halát adj; mikép borzadjam én vissza az élet viharaiiban, melyek engem sem fognak kimélni!

Az öröm jelképeül még sok virág hozható föl,

mindenekelőtt az egyszerűek s teljesen zárt kelyhek; mert mialatt a százsorszept nyílt sugaras virágával bátran s vigan tekint a világba, a hóvirág s gyöngyvirág az önmagába zárt szerény örömet jelölik. — A hóvirág eleinte bátran dugja ki fejét a téli földből; de körültekint s látja, hogy egyedül van a pusztasíkon. Ekkor lekonyul feje s kelyhe félénken zárva marad.

A mint a virágok tehát hozzánk széptani nyelven szólnak, úgy mi is közölhetjük általuk érzelmeinket. E kifejezés „*virágos nyelven beszélni*“ bizonyosan innen veszi nevezetét. Ezer eszme van az emberi életben, s itt nem kell épen szerelmi viszonyokra gondolni, melyek csak „a virág által“ közölhetők, melyek a logikai nyelv feszes alakjainban kellemüket, bűvös bájukat egészen elvesztik.

Mily gyengédség- s értelemnélküliek gyakorta a bókók, melyek hölgyeinknek száraz szavakban mondatnak. Mily gyengéd s kellemes módon fejezhetők ki ellenben erényeik virágok által, hol a titok bája, a megértés kisebb-nagyobb foka még érdekesebbé teszi a tárgyat.

De itt már oly tőrre léptünk, mely szorosabb értelemben vett keleti virágnyelvnek nevezetetik, ámbár jobban illenek reá a szerelem, lovagiasság vagy hajlam nyelvének nevezte.

Ha első nyomairól kérdezősködünk, homályos jelek Indiára, a költészet ez őshazájára utalnak. Onnan Perzsia- s Arabiába terjedt; sőt a hajdani görögöknél is akadunk nyomaira. Némi maradványa, persze megváltozott alakban, még most is megvan a kelet több fejedelmének szerályában. Erről terjedelmes tudósításokat olvashatni Hammer-Purgstallnál.

Bizonyos, hogy a virágnyelv keleten minden rangu egyének közt el van terjedve, de a szerály hölgyei leginkább érzik a szükségletet, hogy a külvilággal érintkezzenek. — De minden illetén érintkezés zsarnok s szeszélyes uraiktól nekik s résztvevőiknek büntetést okoz, minélfogva óvatossággal kell eljárniok. Az ablak virágcserepei bizonyos sorban föllállitva bizonyos eszmék képviselői, minden változás más eszmét képvisel, s a megértés könnyen eszközölhető, a nélkül, hogy az örző szolgálja a legcsekélyebbet gyamithatná.

Ilyen rejtvények Hammer-Purgstall által nagy számban oldattak föl. Minden virág t. i. rimez az általa képviselt gondolattal, mi által ennek eltalálása megkönnyítettetik.

A leggyöngédebb érzelmeiket füvek által fejezi ki a kelet lakója, így például a finom Cynosurus kérés, az ágas Poa pedig állhatatlanság miatti szemrehányás, más csinos füvek a panasz s kitar-

tás jeleül használtatnak. Szenvedélyes érzelmek élénk színű virágok által jelöltenek. A rózsza valamennyi keleti népnél a szerelem virága. De a rózsza, a szendesség gyengéd ruhájába öltve, a legbensőbb érzelmeket csak halkán jelenti, míg a szerályok nyelvében a biborszínű teljes jácint nyílt szerelemvallomás.

A mi virágnyelvünk leginkább a színek szerint bír jelentéssel. Ki ne tudná, hogy az állandóság, hűség s hit erényei kék virágok által jelöltenek? Hogy csak a tiszta fehér jelenti az ártatlanságot?

A reménység zöldje csak egyszerű kép, és így kétségkívül régi korból való. A tiszta fehérnek, mint az ártatlanság jelképének fölfogása is könnyen megfogható. A fehér liliom szolgál erre. De itt az egyszerűség is okoz hatást kedélyünkre, miért a dús virágu fehér növények nem fejezik ki ez eszmét.

Az állandóság jelképe, a kék szín a szigoróban (Veronica) nyilatkozik, persze csapodár modorban, mivel a virág minden érintésnél lehull. Az égszínű Hepatica bizodalmat jelent s az örökzöld (Vinea) kék virága barátságot. A nefelejtsről szabad hallgatnom, hisz önmaga szól. Állandóságot jelent még a sötét buzavirág s a világoskék cikoria is.

A vörös virágok hajlamról szólnak, a leggyengédebb rózsaszíntől a legkiáltóbb biborszínig, megfelelőleg az első ártatlan szerelemtől minden fokozatban az emésztő szenvedélyig. A teljes rózsza a tiszta szerelem valódi képe, a fokozat másik végén áll a biborvörös verbéna, belőle szól a leglánglebb szenvedély. A verbéna egyenesen mitsem rejt, azért könnyelmű, csapodár lélekkel tárja ki szakgatott szírmait.

A rózsza örökké a virágok fejedelme marad. — Mily bájosan hajtja le fejét, mily szűzies en befelé hajlott levelü a bimbaja!

A leggyülöltebb virágok a sárgaszínűek, mert a sárga szín állhatatlanságot jelent. Így a színnta (Ranunculus) az irigység, a sárga rózsza a hűtlenség s a narancsszínű rózsza a féltékenység jelképe.

Még számos ily hasonlatosságot lehetne föltüntetni, de a kedélyes olvasó e rövid sorok folytán elég anyagot nyer érzelmeinek virágok által kifejezésére.

Ha most, nyájas olvasó azt kérdezed, miért beszéltem el ezt neked, röviden még azt felelem, hogy a természet s költészet egymással jár; s e rövid kívánattal zárom be szavaimat: legyünk természetesekké, hogy költőiké váljunk. **Cs. K.**

Nemzeti muzeumunk mükinesei.

IV. „Pekri és Nyári Lőrinc elfogatása a törökök által Szolnoknál.“ (Thán Mór muzeumi festménye után fényképezte Lieszkó J., fára rajzolta Marastoni Antal.)

Zápolya János király és I. Ferdinánd közt sokáig folyt a trón miatti harc, mely az elsőnek halála után oly egyességgel végződött, hogy Izabella özvegy királyné a maga és kiskorú fia, János Zsigmond nevében egész Erdélyt s az ország azon részeit, melyek az árva részére török ortalom alatt állottak, átengedi Ferdinándnak.

Igy hát a pártharcok vése elvonult volna az országról, de csak azért, hogy annál nagyobb vihar tornyosodjék össze fölötte. Szolimán zultán tudniillik a gyermek János Zsigmond pártfogója s gyámjaul tekintette magát, s a mint meghallá az egyezkedésről szóló hírt, roppant haragra gyuladt s kemény esküt tön addig nem nyugodni, míg Ferdinánd kezéből maga részére nem hódítja a gyermek trónörökös részére biztosított tartományokat.

E célból Achmet nagy-vezért százezer emberrel küldötte Magyarországra, ki Temesvárt, Drégelyt, Lippát és Salgót egymástán elfoglalta.

A tiszai vonal birtokát már csak a jól megerősített Szolnok tette a törökök részére kétségessé, melynek védője a hősekkü Nyári Lőrinc s oldala

mellett a derék Pekri Gábor vala. A vár összes őrsege 750 olasz, német, spanyol és magyar harcosokból állott s gazdag lökészetlen kivül egy évre volt élelmi szerekkel ellátva.

Ali budai pasa 20,000 emberrel jelent meg a vár alatt, azon biztos reményben, hogy azt ezen sereggel is be fogja venni, de nyolc napi szakadatlan ostrom után kénytelen volt a nagy-vezért segélyért kérni, mire Achmet töméntelen seregével, melynek zaja földet, léget eltöltött s az egekig hatott, csakugyan meg is jelent.

Nyári bátor szívvel szólította össze embereit s kitarásra buzdította őket, s ezek mennyre-földre esküdöztek, hogy életlálalban kedvelt vezérük mellett maradnak. A törökök azonban részint ígéretekkel, részint borzasztó fenyegetésekkel iparkodtak az őrseget a vár feladására bírni, minek összeesküvés és az lön az eredménye, hogy erővel zaklatták Nyárit emberei, hogy hagyja oda a várat s vezesse őket Castaldonak Szegednél esufondárosan megvert derék seregéhez, mert még élénk emlékezetében volt mindnyájának a magát utolsó

percig hőiesen védett Losonczinak esete, kit a törökök elfogtak s elevenen megnyúztak.

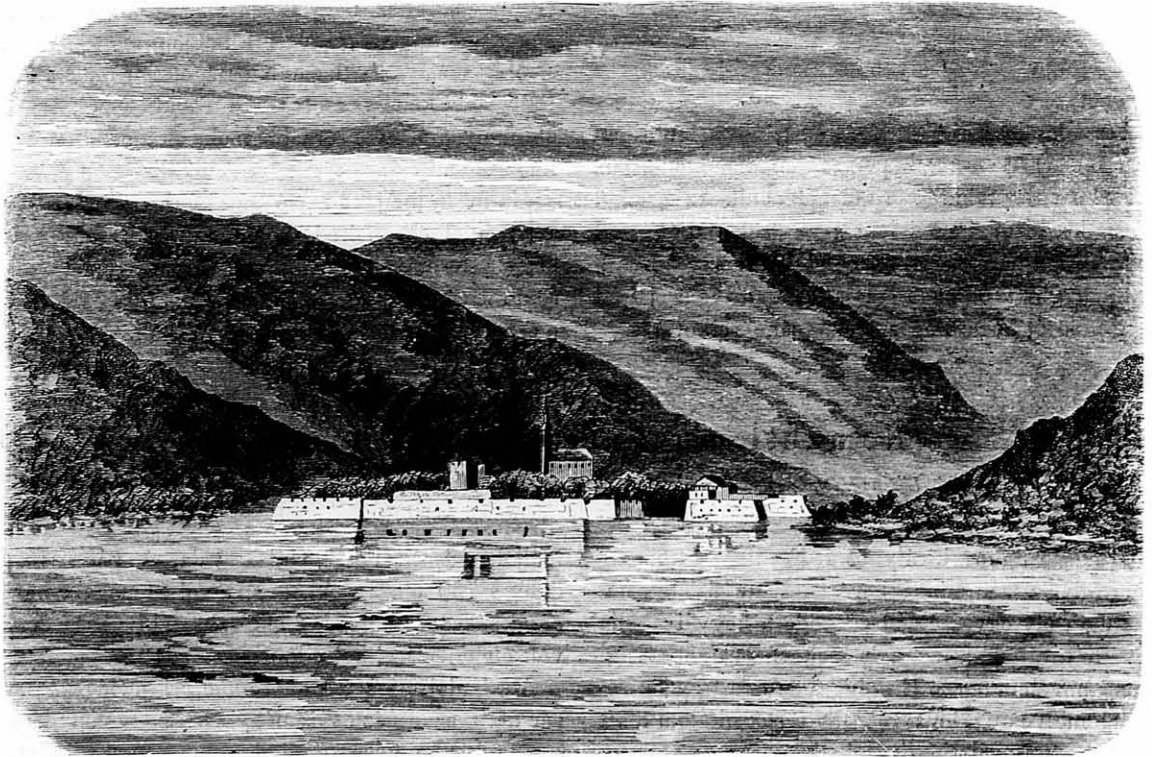
Nyári a fondorkodások ellenében úgy, mint a fenyegetésekre hajthatatlan maradt. Ekkor az őrség legnagyobb része azt követelte, hogy engedje őket a Zagyva folyó alatt a várból kivezető titkos úton elillanni, s midőn ezt is megtagadta, megrohanták s erőszakkal vitték el tőle a titkos ut ajtókulcsait.

A vár hős védője mellett csak kevesen maradtak meg rendithetlenül, de ezek készen valának vele együtt inkább meghalni, hogysen megadják

is akadt, mert Ali pasa egyszerre általános rohamot vezényelt a vár ellen.

Egetrázó ordítással közeledtek a törökök egészen a falak aljáig, ekkor azonban egyetlen pont-ról gyilkoló tüzelést parancsolt ellenük Nyári, mely iszonyu pusztítást vitt végbe. Ez azonban a tengeri ellenséget csak pillanatra hozta zavarba, mert néhány percre ujjab rohamhoz láttak, sőt a Zagyva felől védtelenül hagyott falakon már sokan be is másztak közülök.

Elérkezett a végső pillanat. Midőn már egészen közelről hallatszott az Allah-kiáltás, a vár parancsnoka egyszerre fölnyitatta a kaput, Pekri az el-

Az új-orsovai török erőd. (Lásd szövegét a 243-dik oldalon.)

magukat. Erre Nyári mindenki számára kijelölte a helyet, melyen szembe kellett másnap sorsukkal tekinteniök s ő a maga számára a legveszélyesebb pontot, a kapu mellett választotta; aztán érleli szereket osztatott ki a vitézek közt, s miután magára vette legszebb öltözetét, a vár kulcsait övéhez kötötte s egyik kezébe kardját, a másikba a zászlót fogva, megjelent a kis csapatban.

Alig tünt föl a láthatáron a nap első sugara, a törökök már is elkezdették a várat lövöldözni; a magyarság csak gyéren viszonzta az ágyuzást s így a törökök csakhamar észrevették, hogy valami különösnek kellett történni, s lehet az is, hogy a hűtlenül megszökött idegen zsoldosok közül áruló

lenség sűrű gomolyaira sütötte a vagdalt ólommal, láncokkal és vasdarabokkal töltött ágyut s Nyári a törökökre rohamot.

De az ellenség mint gátat tépett áradat tolt előre, s a törökök testvéreik holt testein keresztül rohanva csakhamar elnyomták Nyárit hősileg küzdő kicsinyke csapatával együtt.

Nyári tizenhét sebből vérezve roskadt földre, s mellette esett el ágyuja mellett Pekri is, míg többi vitéze lekaszabolt ellenségéből készített magának ravalt.

Achmet nagy-vezir és Ali pasa diadalmasan vonult be a 8000 vitéze árán bevett Szolnokba, s nagy lön csodálkozásuk, midőn észrevették, mily

kicsinyke volt a magát védő őrség. A vitózséget ellenségében is becsülvén, Ali látni akarta Nyárit, s azért megparancsolta, hogy keressék föl annak testét s vigyék eléje, de ime! a tizenhét sebből vérző hős még élt.

. . . E kép ismertetéseül szükségesnek tartottuk a történetből a főnebbiket elősorolni. A művész a végül leírt jelenetet választotta festménye tárgyaul, azt a pillanatot, midőn a még élő Nyárit megtalálják, s Ali kegyelmet ad neki, valamint az ágyunál leroskadt Pekrinek is.

A festészet úgy mint a szobrászat csak pillanat-

nyi eseményt érzékíthet meg s számára egy képen, egy helyen lehetetlen az egymásután, a fejlődés előállítás; ez az oka, a miért *Thán Mór* az eseményeket összevonva igyekezett vásznára tenni, midőn a háttérben még tart a roham s az ellenségnek a falakon betódulása.

Ez volt ünnepezt művésziünk első műve, melylyel a pesti műegyletben mint gyakorló festész föllépett. A muzeumi képesarnok utolsó termében a 79-dik szám alatt tekinthetik meg olvasóink az eredetit.

„Pekri és Nyári Lőrinc elfogatása a törökök által Szolnoknál.“ (Thán Mór muzeumi festménye után fényképezte Licskó J. Fára rajzolta Marastoni Antal.)

Török urak magyar levelei.

Ezen cím alatt alább három eredeti levelet közlünk a mostani kiejtés szerint írva. Világosan kiteszik ezen okiratokból is, hogy a törökök igen tapintatos politikával éltek, midőn az általuk birt magyar részeken nem igyekeztek centralizálni s nyelvüket a magyarságra tukmálni, de sőt ők tanulták el a mi nyelvünket. A törökök ezen ember-séges politikájának tulajdoníthatjuk nagyrészből, hogy oly sokáig fészkelhettek közöttünk.

I.

Mehmed aga levele Mocsári Gergelyhez 1651-ben.

Külső cím : „Adassék ezen levelem Fülek várában lakozó Mocsári Gergelynek, nekem szomszéd vitéz barátomnak böcsülettel.“ (Pecsét helyett.)

„Minden hozzám illendő dologban való barátságos szolgálatomat ajánlom kegyelmednek szom-

széd vitéz barátom, és is'entől kívánok kegyelmednek jó egészséget megadatni.

Megadá a kegyelmed Kesziben lakozó Bocsó Balázs jobbjága a kegyelmed levelét, és mit írjon kegyelmed, megértettem a Lipta Gergejék felől; de vitéz barátom eddig is mi miánk azok el nem pusztultanak, mivel tavál is elgyöttenek aratni, sem fogtam őket, sem pedig vertem, csak elszökének haza.

Szomszéd vitéz barátom, ha én azokat akartam volna háborgatni, eddig régen nyakon kötve hozhattam volna be őket, de mi nem akartuk háborgatni. Ez idinik (időben) izentek vala be a Gergejektől, a számolás állapotja felől; ők huszonöt forgint (forintot) ígértek volt, én 50 forgintot kértem, azután semmi hír nem gyött felőlök; annak-akáért ihon szomszéd vitéz barátom, ihon megengedem ez ideig sommájokat 25 forgintban és 8 itce vajban, azt is úgy, hogy három pénzben veszem a polturát, a kegyelmed emberségeért és Bocsó Balázs kérésére és Szentgyörgy nap után győjenek be emberséges emberek, a kegyelmed emberségeért minden jót végzünk velek; ha szolgálatra adják magukat jó, ha pedig nem: valamit

ők szeretnek, a kegyelmed emberségeért reá álllok, valamire akarják; én nem akarom, hogy pusztuljanak, hanem azt akarom, hogy ipicem (építsem) őket; ihon a kik Birinben (Berényben) vannak is immár, az az én gondom léssen, csak kegyelmed is oda felé gondot viseljen reájok, imitt-amott ne maradozzanak, és azt is írja kegyelmed, hogy hitlevelet adjak nekik; ihon ezen levelem legyen hitlevél, melyben fogadom török hitemre és emberségemre, hogy győjenek be és az ő sommájokat hozzák be, szem (így!) szidom, szem verem, szem pediglen fogom (el nem fogom) őket, hanem a mely uton begyőnek, azon uton jámborul kibocsátom őket; így szomszéd vitéz barátom, ha reá állanak is, az jó, ha pedig nem, immár maguk tudják. Ezután is kegyelmed engem megtalálván, örömost szolgálók kegyelmednek. Ezekután isten éltesse kegyelmedet is jó egészségben.

Költ Hatvan várában, böjtelő havának 1-ső napján, 1651. Kegyelmed szomszéd barátja, *Meh-med aga* örömost szolgál.“

(Szent-Iványi Bogumér levéltárából.)

Közli: *Tallian Gyula.*

vi de pag. 208.

Uj-Yorkból Uj-Granadába.

(Folytatás.)

Jamaika szigetén, mint csaknem mindenütt Nyugat-Indiában, korán szokás kelni, s pedig olyanira korán, hogy sokan már napkölte előtt talpon vannak, s csak egy kis findzsa kávéit isznak reggeli előtt, mely 10 órakor szokott elköltetni, s mely egész ebédnek tekinthető, s ezt rendszeren néhez angol sörrel költik el. Reggeli és ebéd közt nem igen látható valaki, mert mindenki — különösen a nők — függő-ágyban hevernek ezen idő alatt. De meg kell vallani, hogy épen ezen idő alatt, azaz reggeli 11-től délutáni 5-ig oly rendkívüli s oly kiállhatlan hőség érezhető a városban, hogy járkálni egyáltalán lehetetlenség; el kell ilyenkor bujni, a hová s a hogy csak lehet a napsugarak elől. — Az ebéd 5 és 7 óra közt van, a divat és izlés követelése szerint, s 9 órakor aztán mindenki lefekszik, kivéve azokat, kik táncolnak, isznak, vagy kártyáznak.

Ha az ember Jamaikába megyen, idejekorán el kell határoznia azt is, hogy rhumot fog inni, mert Jamaikába menni és rhumot nem inni épen annyira volna vagy még több, mint Rómába menni s nem látni a pápát, annál is inkább, mert Jamaikában egyébb inni való nincsen, mit az egészség veszé-

lyeztetése nélkül élvezni lehetne; punch, limonáde, viz, thea, kávé s egyáltalán minden, a mit iszunk, rhummal vegyítették itten, s szintugy felfrissül az ember, ha naponta néhányszor egy-egy pohárka tiszta rhumot is iszik. Épen mint Észak-Amerikában, itten is azon szokás divatozik, hogy mindenki vendégeit egy itallal kínálja meg; itten ez ital természetesen csak rhum, s ezt visszautasítani épen annyit tenne, mint a házi gazdát arcul ütni, hogy halálos ellenségünkké tegyük.

Nem kis mulatságunkra szolgálta, a mint a legnagyobb vendéglő roskadozó erkélyére telepedve, nézegettük az elvonuló különös népesöcselékét. A vendéglő mintegy 120 éves csak, de mindenki megesküdnék, hogy legalább is 500 éves épület. Belseje fekete és faragott ébenfával van borítva, a pamlagok és karszéckek a Stuartok idejére emlékeztetnek, s az embernek csaknem összetörök a keresztcsontja, ha valamelyikbe beléül. Az asztalon néhány kutyabőrbe kötött és nehéz ezüstkapocszal ellátott könyv is hevert, hihetőleg ékes-ségül, mert kivétel nélkül a 17-ik században nyomattak. Egyébként meg kell adni az igazságot a vendéglős nejeinek is, ki valóban igen izletes jeges

rhum-punchot készített, melyből néhány pohárával kiürítve, egész társaságunk csakugy szórta az aprópénzt a koldusoknak. Ekkor azon gondolatra jöttem, hogy a nagylelkűség és gyakorlati jótékony-ságra nagy befolyással van mindig a jó étel és jó ital. S valóban, egy jó italokkal ellátott ebéd után 10 ember közül 9 zsebébe fog nyulni, s az aprópénzt kész kiszórni a szegények közé, míg egy homeopathikus lakoma után ugyanazok jól összeszidják az alkalmatlankodó koldust, s dologra és munkára utasítják.

A vásárpiacon szintén oly intézmény Kingstonban, melyet megnézni ne mulasszon el senki, kit sorsa oda vezet; mert ha valami létezik, mi a bábéli zavarról némi fogalmat nyújthat, bizonyosan ezen helyiség az. Néhány száz rongyos nő ül a földön, gyümölcs-halmazok közé mintegy betemetve, és sohasem váraognak béketűrőssel a vásárlókra, de fenhangon ajánlják áruik kiváló minőségét a népnek, s szomszédját mindenki ingerülten gyalázza és ócsárolja. Gyakran megtörténik, hogy ilyenkor hajba is kapnak, s pártolója mindenkinek tüstént akadván, általános verekedés és hajcibálás fejlődik ki az ifjuság örömeire, mely ilyenkor tetszése szerint válogat a gyümölcsökből, s kényelmesen odébb áll, mire a csata bevégeződik. Ez azon helyiség is, hol leginkább lehet a különféle négereket tanulmányozni; s itt tán helye lesz megjegyeznünk, hogy a jamaikai négernek egyáltalán nem rútu arcuak s meglehetősen helyes testalkatásuak. Eredetileg ezen négernek az Ebo és Mandingo-féle afrikai törzsekből származnak, de az bizonyos, hogy a már itt született négernek nem igen hasonlók az eredeti afrikai négernekhez, mert ezek csaknem kivétel nélkül lapos orru és vastag, kiduzzadt ajku teremtések, míg jelenleg Jamaikában ilyeneket nem igen lehet látni, sőt mi több, gyönyörű fehér fogaik és csillogó szemekük vannak. Az Észak-Amerikából ide származott négerket tüstént fel lehet ismerni; ezek többnyire a Congo, Gambia és Koromant-néger törzsekből eredtek, s távolról sem hasonlíthatók egybe amazokkal, akár termet, akár arcvonásra nézve, mert egyáltalán rutabbak és törpék, s nem is öltözték oly tisztán és csinosan, mint a jamaikaiak, kik csaknem kivétel nélkül fehér gyapotban és szalmakalapokban szemlélhetők, a nők néha cifra kendővel fejük körül, különösen mikor fejükön nagyobb tehert hordanak. Láttam néger nőket, kik legalább 300 font gyümölcsöt vittek fejükön, s ezen még nem lehet annyira csodálkoznunk, mint azon, hogy vajjon ki eszi meg mindazon gyümölcsöt, azon óriási halmaz ananászt, dinnyét, kókusz, banánát,

mangót, granadillát, sapodillót, s tudja a manó mit még, melyet ezen sok asszony az itteni vásárpiacon naponta összehord, noha a gyümölcs itten valóban mesés olcsósága.

De csakis egyedül a gyümölcs olcsó, mert minden más cikk, különösen a fényüzési cikkek oly drágák, minők csak nagyvárosi kényelem közt lehetnek, pedig elmondtuk már eléggé az itteni kényelem minőségét.

A sziget névszerinti fővárosa *Spanishtown* vagyis vagyis Spanyol-város, mely Kingstonhoz csak 8 mfnyire fekszik, s hová vasuton lehet eljutni néhány perc alatt, s ezen vasut az egyetlen említésre méltó javítás és közlekedési vállalat, mit az angol kormány nyugot-indiai birtokain eddigelé életbe léptetni képes volt. *Spanishtown* csak mintegy 5000 lakost számít, s utcái szűkek és piszkosak, s házai épen úgy romokban hevernek, mint a kingstoni házak.

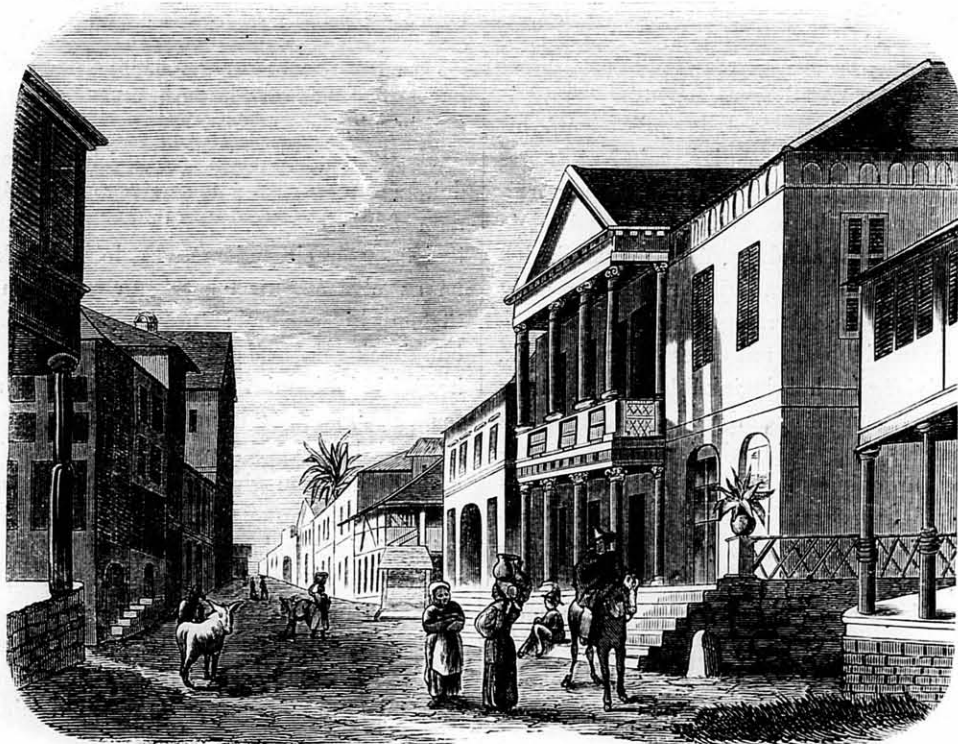
Magát a szigetet illetőleg, ezt leírni nem szándokom, mert részint a tárgy nagysága erőmön felül fekszik, részint pedig tudom, hogy ily összeférelt tudományos leírás csak untatná az olvasót, kit tehetségem szerint mulattatni tűztem ki céloomul; azért csak általánosságban fogok róla szólni. Az egész sziget főalkata hegyekből áll, mint csaknem mindenütt a Carib-tenger szigetein s itten oly magasra emelkednek hogy például az ugynevezett *Blue mountain peak* a 8000 lábát meghaladja. Ezen csúcs az, hová sok utazó életveszéllyel is fel szokott mászni, oly örzöngő hiedelemben lévén, hogy ottan és onnét valami különöset fog látni, pedig mitsem találnak és látnak, mert köztudomásu, hogy ottan örökös köd vagy esőpermet létezik; s azon állítás, miként onnét látták meg és fedezték fel először a spanyolok Cubát, merő néprege, mert Cuba mintegy 100 mfnyire esik ezen ponttól.

Jamaika őseredeti neve *Xama Yca* volt, mely az akkori benszülöttek nyelvén földet és vizet jelentett, s valóban igen természetes elnevezés volt, mert a szigetet közel 200 folyó és patak szeli át minden irányban, s földje minden képzeletet felülmúlólag termékeny ezen körülmény miatt. Jelenleg a szigetnek mintegy tízödrésze van, igen rossz művelés alatt. Főtermékek: kávé és bors a hegyek közt s mintegy 20,000 hold cukornád a lapályos részeken; noha ki van számítva, hogy legalább 4 millió hold területen lehetne természetien cukornádat és kávé; miért nem termesztetik? erre igen sokat lehetne mondani. Főök természetesen a munkás kezek hiánya, mert az ott levő négernek nem szeretnek dolgozni többet, mint a mi mulhatlanul

szükséges életök fentartására. Rabszolgák voltak és ostor alatt kellett dolgozniok másoknak, nem kell csudálkoznunk tehát, hogy emancipáltván, jó hosszú siestát tartanak; minden erőszakolt intézményt rendesen hosszú reactio szokott követni.

A szigeten mintegy 9 vagy 10 városka létezik még a már leirt 3 nagyobb városon kívül, de ezek csak 4—5 ezer lakost számitanak, s épen oly bomladozó nyugalomban szenderegnek, mint a fővárosok. Néhány történeti helyiség is létezik ezen városkák közt, mint például *Port Mária*, hol Columbus 1494-ben akart először kikötni, *St. Annes Love*, hol a híres felfedező 1502-ben hajótörést

gok és sennoriták andalogtak. Én soha sem futkosok hamis istenek zuzott orrai és fülei után, bármily híresek voltak is, és soha sem hajhászok fel golyókat, bármely dühös csatatér emlékeül szolgáltak is. Én inkább szeretem látni a jelenkor városát, hol közjóllet, ipar és szorgalom ütötte fel trónját a közboldogság és megelegetés közepette, mint valami regényes helyiséget, hol a mult homályos emléke és a barbárság hagyományai lenge-
nek. Egy szép eleven vizsla vagy agár mindig kedvesebb előttem a döglött medvénél vagy akár oroszlánynál, s Jamaika valóban sokat hasonlít egy holt oroszlányhoz! A regényes tájakat, s akár Co-

Kingston városa. (Fára rajz. Marastoni Antal.)

szenvedett; s *Sevilla de Oro*, a régi spanyolok szék-helye, hol a nyugat-indiai kastiliai fény egykor öszpontosult. Mindezek historiai nevezetességek, melyeket az utazók felkeresnek és áhitattal meg-bámulnak. De én részemről szívesen bevallom, hogy e tekintetben valóságos Galileo vagyok, mert én egy mákszemnyi érdekléssel vagy részvétellel sem viseltetem kövek iránt, melyeken egykor valami nagy Filibusterek lépegettek, s lehetetlen bámulnom oly helyeket, hol 300 év előtt dölyfös hidal-

lumbus lábnyomait bár, lehetetlen igazán élvezni oly országban s oly nép között, mint ez, hol a valódi műveltség nyoma nem látható sehoh; s míg magunkat aklimatizálhatnók az országhoz és néphez, hogy velük érezzünk és gondolkozzunk, 100 eset közül 99-szer a posvány vagy sárga láz keresztet vetne számitáusnkra.

(Folyt, köv.)

Xántus János.

Állat-védegylet s a hamburgi állatkert.

Hamburg, ápril 10 kén.

Ha állatvédegyletünk törekvései és eddig elért eredményeiről ígéretem dacára mindeddig nem tudósítottam a szerkesztő urat, ennek oka az, hogy ezen humanisztikus intézet tevékenysége nem mindig szembeszökő, s hogy lépteivel habár bizonyosan, de csak lassanként képes kitűzött célját elérni.

A hamburgi állat-védegylet, mely dr. Perner elhunyt a müncheni egyet hanyatlása következtében Németországban irányadóvá lett, — oda törekedik, hogy tevékenységét minél tágabb körre terjeszthesse ki. Kültre működése abból áll, hogy a minden nagyobb városban létező egyletekkel sürűen érintkezik, s üdvös hatását nagyban elősegítik terjedelmes levelezése, irodalmi terméneinek hasonlókkal kicserélése, a buzditások, segélyzések és kongresszusai, melyek utolsóját Bécsben tartotta, hová az itteni egyet igazgatóválasztmányából is két tag küldetett ki. — Belülről a városban s környékén a hamburgi állatvédegylet mintegy 1300 taggal igen hatályosan működik, de e tekintetben elismerés illeti az itteni rendőrönököt, valamint az egyes hivatalnokokat is, kik az állatkinzások minden esetében határozottan s szigoruan lépnek föl, megintvén vagy megbüntetvén az illetőket, s ily módon adva intézetünk tanításainak kellő nyomatékot.

Igaz, hogy még nem birunk állatvédő törvényekkel, de ezeket is kivívhatni reméljük, a mint az általunk képviselt érdekek általánosabbakká fognak válni, miután védenecink ótmára már is több emberséges in ézkedés lépett életbe; ilyen például az, hogy mindazon éneklő madarak elkoboztatnak, melyek a város környékéről eladás végett behoztatnak; hogy az élő borjúkat egymásra zsúfolva nem szabad döcögő szekereken behozni, s hogy az Angliába kivinni szokott juhokat a hajókon kevésbé kínos módon helyezik el, mint eddig.

Az itteni állatvédegylet különösen tevékeny azon tekintetben, hogy az előregedett és tehetlenné vált lovakat összevásárolja s azokat aztán a vételárnál sokkal alacsonyabb díjért oly kikötéssel adja el, hogy további kinzás és elcsigázás helyett azonnal leölettesenek.

Némileg csodálkozásra gerjeszt engem azon körülmény, hogy Magyarországon tudtommal nem létezik állatvédegylet. A magyar lovát majdnem barátjának tekinti s már természeténél fogva is nagy vonzódással viseltetik az állatok iránt; így az állatvédegyletek eszméje — mely jellemével

annyira összefér, — bizonyára csirát hajtana keblében, hahogy a lelkész és tanító urak e tekintetben elhítenék a magot. Nézetem szerint Magyarországon erre nézve csak buzditás kellene, mint például csak nem rég történt Algériában, hol az állatok ótmára a Grammont-féle törvények alapján háromszáznál több taggal védegylet alakult, miként ezt a párisi társulat havi jelentése tudatja.

Állatkertünkre vonatkozólag ez alkalommal nem sokat írhatok. Ez is terjeszkedik, s ez is várja a tavasz teljes beköszönését s azzal számos látogatóját. A vízi madarak, a vadkacsák és vadludak a tél folytán kerti tavukról több ízben kirándulást tettek az Alsternek nevezett folyócskára, a közönség multságára. A nőstény melve mult ősszel született bocsat többször sétálni viszi, a mi elég

*) Ily humanisztikus cél kivívására mindig nyitva állanak lapunk hasábjai, s e tekintetben úgy tisztelt hamburgi munkatársunk leveleit, valamint a más oldalról érkező közleményeket is szívesen vesszük. Érzéssel bíró embernek valóban meg kell botránkyoznia az állatkinzás azon jelenein, melyeknek fővárosunkban is annyiszor lehetünk szemtanuja, úgy az iszonyu terhet nem bíró elvéhédtt lovak agyalásánál, mint azon alkalmakkor, midőn egy-egy szekéren héringekként beprésetl negyven-ötven eleven, kétségbeesetten bőgő borjút hoznak be a piacra. De bárha ezeken meg ezeken vagyunk, kik ilyes s ezekhez hasonló jeleneteknél rosulásunkat szektuk kifejezni, mindazáltal nem igen hiszszük, hogy nálunk Pesten állatvédegylet egyhamar létesíthetessék, s ha létesülne, abban némi anomáliát látnánk; mert míg önnön fajunk óvására nem követünk el mindent; míg a naponként kitett, ma szemétdombokba ástott, holnap a legrondább helyekre elevenen dobott, vagy a lánchíd oszloptalapzatához csapott csecsemők számára nem alkotunk lelencházat; — míg a nyomor, tudatlanság, erkölcsi súlyedség és álszégny-érzet emberáldozatait nem mentjük meg a társadalom számára: addig — bármennyire humanisztikusan eselekednénk is — az állatvédegyletek alakításakor hasonlóan eselekszünk azon fanatikushoz, ki rablott kincset visz az istenség oltárára, hogy kiengesztelje azt bünös mulasztásaiért. — Legyen humanitás szívünkben mindenek előtt önfajunk s aztán az isten minden élő teremtménye iránt.

Szerk.

tréfás látvány, s még azt is megemlítem, hogy a tigris ketrecének válaszfalán fölhasználva s illetőleg kitágítva a nyílást, meglátogatta szomszédját, a hiénát, mely látogatást ez utóbbi életével fizette meg.

Az állatkert nagyszerű vendéglőjének építését már nemsokára megkezdik s erre nézve a pályázat már ki van tűzve, s aztán később a téli kertház berendezése is bekövetkezik; ily módon teljessébe megy mindazon terv, mely az állatkert alapításakor a korán elhalt lángeszű Merck Ernő előtt lebegett.

A mi jó hamburgi polgáraink szeretik szép városukat, s ha ennek szépítése, vagy a közjóra szánt új intézetek teremtése jó szóba, mindannyiszor ál-

dozatkészek. Ily módon a főntebbi tervek annál kevésbé fognak akadályba ütközni, miután már a szükséges tőkepenzsek is régóta megvannak részvények aláírása útján.

Ha a hamburgi állatkertet a közönség ezentul is sűrűen látogatja, úgy ez a szükséges beszerzések után s célirányos főtartás mellett versenyezhetni foghat Európa legnevezetesebb állatkertjeivel, s erre nézve a tudományáról ismert dr. Brehm igazgatósága is elég biztosíték.

Egyébiránt ezen állatkertről még többször irandok, mi önöket annál inkább érdekelheti, mert Pesten épen most van alakulóban az első magyarországi állatkert.

.....t.....t.

Egy hét története.

(Ápril 15.)

A hallgatag, szomorú hét napjait éljük, midőn világi zene helyett „Jeremiás siralmai“ hangoznak, a színházak zárva, s még a „szent érc“ nyelve is megnémult a templomok tornyaiban.

Ma minden ut a templomokba visz, hol a megváltó koporsója áll, égő viaszgyertyák, virágok, zöld lombok, képek és tömjénfüst között, körülfolyna a nép örökké mozgó tengerétől. Ha egyből nem volna is, mint szokás — e tolongó templomjárás meghatja a lelket. Ma ur és szegény, tudós és tudatlan, boldog és szerencsétlen újra megemlékezik egy sok század előtti nagy történetre, midőn isten járt a földön, s elvérzett egy nagy eszméért, mely a keresztfánál föltámadt, és elterjedt mindenütt, mint a nap világossága.

Az idő nálunk kedvezett ez ünnepnapoknak, s a szeles ápril úgy mosolygott, mintha különös öröme telnék e hullámzó tömegben, mely a templomokat járja; a nők imakönyvében, melyeket még nem szoríthattak ki végkép a regények; az ünnepi diszben, a föltámadás hosszú processiójában, mely az utcákat egyházi lobogókkal, tarka néppel, s a levegőt ájtatos énekkel és az újra megcsendült harangok harmonikus kongásával tölti be.

Néha oly jól esik az ég felé fordulni, midőn a föld szomorúsággal és oly történetekkel van tele, melyekből kevés vigaszt meríthetünk. Jól esik a hétköznapi megszokott élvei és fáradságai után egy pár órát a szívek ama örök forrásánál tölteni, melyet vallásnak nevezünk. Jól esik a jelen halvány örömei és a jövő kétes képeitől néhány percre megválni, s visszatekinteni ama régi időbe, midőn annyira hittek „isten országában“, mely eljő-

vendő vala. — E nagy idő történetének magasztos árnyékai borongnak még ma is a templomok iveri alatt, s e feledhetlen kor szellemének illatját szívjuk még mindegyre, mely hátra maradt, hogy az embereket megnyugtassa és vigasztalja.

Ez egyházi ünnepnapokat nálunk néhány év óta egy országos emlékűnnep szokta (ápril 8-kán) megelőzni, melyet a jók és hivek templomaikban és szívök mélyében buzgón szoktak megtartani, visszaemlékezve a *nagy magyar emberre*, ki e napon költözött el, miután egész életét hazája közügyeinek áldozta.

Minden év, mely az ő gyászos halála napját távolabbra viszi tőlünk, csak becselebbé teszi emlékezetét, s az idő, mely rendesen orvos szokott lenni minden fájdalomnak, az ő elvesztését egyre sulyosbitja lelkünkben. Minél tovább megyünk kilátások nélküli utunkban, annál inkább hiszszük, hogy ő volt egyetlen Mózesünk, ki — ha élni marad — elvezérelhetett volna az ígért földére. Mily másképp állnának közügyeink — mondogatjuk gyakran, — ha ő élne! Mily egészen más szellem lelkesítené a nagyobb köröket, ha az ő vezérkeze buzdítaná a tette készeket, s szégyenítené meg a korlátoltakat és közönyösöket! Fájdalom, ő oda van, s nyomába nem lépett senki azok közül, kik e nagy magyart különösen szeretik a magukénak tartani!

A jelen idő meddősége az, mi legjobban táplálja kegyeletünket az elhunyt nagy ember iránt. Homályos éjszaka van körülünk, s az ő emlékének csillaga azért ragyog folyvást ily egyenlő, sőt egyre növekvő fényvel!

Emlékünnepét az idén is országszerte megtartották. Fővárosunkban minden templomban sokan gyűltek össze, előkelő emberek, tekintélyek, testületek, tudósok és ifjak, s az utcákon sok gyászba öltözött férfival találkozhatánk.

De pár óra múlva találkozunk tarka fogatokkal, tüszkölő paripákkal, jókedvű lovakokkal, bér ruhás inasokkal s vígan robogó úri néppel is mely mosolyogva, vidáman sietett, — — nem tudtuk hová? Azt hittük, valahol Hymen tart ünnepet.

Nem . . . a magyar sportsmanek tarták évenkénti tavaszi *mulatságukat*, az akadály-versenyt, a szomszédos Káposztás-Megyeren.

Voltak, kik megütköztek rajta, hogy ép e gyásznapot választják. De vajjon nem az elhunyt nagy ember emlékének akartak-e ezzel is kedveskedni? Hisz ő volt, ki a lóversenyt megalapította, s ki az ifju nemzedékhez így szólt: „ha lovagnép vagytok, hát tudjatok lovagolni!“

De az ez idei „cavalier-ünnep“ — a magyar sportra nézve — nem a legszerencsésebben ütött ki, mert a győztes egy külföldi származású katonatiszt (b. Ludwigsdorff) lett, noha elég sok fiatal hazánkfiú szállt ki vele a versenysíkra. Ekkép hazafiúi büszkeségünk — mint a lóversenyeken rendszeren — megint kemény dőfést kapott, s nem esodálnók, ha egyszer már — ily alkalommal — a „Vadász és Versenylapok“ valamelyik száma gyász-szegélyzetben jelennek meg, mert végre a hazai sportsmankedés hunyó dicsősége is megérdemelne egypár szívből fakadt sohajt. Mi legalább sokkal vígabban volnánk, ha az új nagyuri nemzedék fentartaná a magyar név ama világraszóló dicsőségét, melyet Sándor gróf rég megalapította; s ha már az irodalom, művészet és műpártolás terén nem bírnak vagy nem akarnak kitünni, legalább a verseny füvényén aratnának egy csomó babért! Na de közeledik a „regatta“, (mely az idén különösen fényes lesz,) a hol nem lehet tartani külföldi versenyzők félelmes szembeszállásától. Addig tán kiheverjük e mai kudarcot, s akkor egész kéjelegve sütkérezhetünk megint az újra támadó sport-dicsőség sugaraiban.

A Suhr-cirkus füvénye sokkal kedvezőbb volt a magyar hírnévre, mint a k.-megyeri versenytér. Itt a „magyar Herkules“ (Toldy János) a tömeg tapsai közt mutatá meg a „rajnai Sámsonnak“ (állítólag egy helybeli sörház vasgyúrójának,) hogy

Nem fajult el még e hősi vér,

S minden kis csöppje drága gyöngyöt ér!

A tömeg patriotismusa egész lázban volt e birkozás kimenetele miatt, s „írói segélyegyletünk“

hálát adhatna az egeknek, ha e közrészvétnek csak tizedrészével találkozhatott volna ama műversenyen, melyet a nagyhét első napján a nemzeti színházban rendezett.

E műverseny új bizonyossága volt annak, hogy ma már a sült galambok nem igen röpködnek a levegőben, s ha valaki célt akar érni, annak egy kissé mozognia kell.

Üres páholy- és zártszéksorok, mint megannyi kiáltó szemrehányások, vádolták a rendezőket, (valószínűleg az egyeslet tisztviselőit,) hogy elmulasztották ez előadásra jó eleve fölhívni a nagy közönség figyelmét. Legalább is harminc magyar lap állott e tiszteletreméltó urak rendelkezésére, mely lapok mind édes örömet közölték volna e műverseny programját, ha jókorán megkaphatták. De ilyesmi egyik rendezőnek sem jutott eszébe. Elégnek tarták, ha egy csomó színlapot nyomtatnak s nagy későn kihordatják. Ennélfogva az egész előadást oly homály fődte, mintha valami titkos összeesküvésre készültek volna.

Maga a műsor is tapintat nélkül volt összeállítva. Sem a szavatok, sem az ének- és zenei részek nem bírhattak különös vonzerővel. Az egészben egy „rendkívüli“ volt csupán, az t. i., hogy egy magyar művész-pár (Pauli és neje) franciául énekelték Rousseau „rózsa-kettősét.“ — Ime, hogy épül mind jobban a nyelvzagyvalék Babel-tornya nemzeti színpadunkon!

Az újitéri jótékony akadémia (az evang. árvaház javára), egy nappal elébb, sokkal szerencsésebb volt. E körül mindent megtettek, a mit csak lehetett, s e fáradozást teljes siker — vagyis teli ház — jutalmazá. Egy ügyesen előadott operette, a rég nem hallott „Elisondói leány“, melynek dalait Kőszeghy, Bognár B.-né asszony és Rabatinszky k. a. énekelték, „Gretchen fonódal“ Schubertől, (előadá Carina k. a.) néhány érdekes műkedvelő, s a főváros három egyesült dalárdája méltán felkölthették a nagy közönség érdekltségét.

E hét elején megint hallottuk Beethoven kilencedik symphoniáját, a második philharmóniai hangversenyen, még szabatosabban előadva, mint első ízben. Ez alkalommal adták át a redout-termek bérlői *Erkelnek* azt az ezüst karnagyi botot is, melylyel e ritka előadások emlékeül kívánták megtisztelni. A zenepadról fölzajlott éljen az oszló közönség tapsaival vegyült össze, és e közelismerés volt az, mely e diszes ezüst vezénybotot szépen megaranyozta. .

Vadnai Károly.

Ujdonságok.

* (*A magyarországi provisorium*), bécsi hírek szerint májusra meg lesz szüntetve; az erre vonatkozó legfelsőbb rendelet megjelenését a napokban várják.

* (*A magyar országgyűlés összehívása*) jövő szeptemberre komolyan ki van tűzve — írja egy lap bécsi levelezője. Az udvari kancelláriában rendkívüli munkássággal dolgoznak mind az előkészületeken, mind a kir. előterjesztéseken.

* (*A közép-dunai magyar gőzhajó-társulat*) részvényesei közé a hercegprímás s a kalocsai érsek jelentékeny összeggel jegyezték be magukat. A bejegyzések még mindig tartanak s kívánatos, hogy ezen magyar vállalatra minél több magyar részvényes jelentkezzen.

* (*A nemzeti színház telke.*) A pestvárosi építő bizottság azon javaslatot tette, miszerint a nemzet által a nemzeti színház számára országgyűlésig is biztosított telekért kárpótlásul, miután ez a telek a lánchid-tér miatt be nem építhető, következő csere ajánlattal: vegye át a nemzet a leégett redout színházi helyiségét cserébe a mostani nemzeti színházért, s építtessék fel amaz magyar színháznak, míg a német Thalia költözzék át a mostani nemz. színházi épületbe. Illetékes helyről értesítettünk, hogy ezen telekcsere csakis javaslatkép s nem határozatul hozatott s csak a dunapart-beépítési bizottságban s nem a városi tanács kebelében került szönyegre.

* (*Carina Anna*), a közneveltségben álló művésznő az írói segélyegylet javára apr. 9-én rendezett hangverseny alkalmával e jótékony intézetnek 50 forintot ajándékozott.

* (*A losonci vaspálya igazgatója*), b. Wobeser Oszkár a társulat hivatalnokait — igen helyesen — oda utasította, hogy a ki még nem tette, igyekezzen a magyar nyelvet sajátjává tenni, mert a nélkül senki sem nyerhet ott előmenetelt.

* (*Kaiserfeldnek Tokaj vidékéről*) egy szállítmány tokaji bort küldtek a napokban Bécsbe pohárkoccintásul azon beszédért, melyet a magyar ügyben marc. 31-én a reichsrathban tartott.

* (*Jámbor Endre szabómester*) tébolyodottsága folytán, az ellene felség sértés miatt folytatott bünyádi vizsgálatot megszüntették, s rá nézve ezentul csak a közbiztonságot veszélyeztető elme kórosok gyógykezelése fog alkalmaztatni. Jámbor a pozsonyi országos kórodában van elhelyezve.

* (*Az akadémia palotájában*) a rendes és tiszteleti tagoknak meghatározott helyeik lesznek, mind-

egyiknek asztalára egy réztáblára vésvé a neve; ha meghal, az utána következő neve a réztáblára a megholté után vésetik, és így minden asztalnak meg lesz története.

* (*A nemzeti muzeum termei*) mult héttől kezdve ismét meg vannak nyitva a közönség számára.

— (*Kempelen Győző*), a „Hon“ szorgalmas belmunkatársa, ki szépirodalmi műveiről is ismeretes, e hó 6-án szívtültengésben elhunyt. Az irodalom egyik jellemes munkását vesztette el benne.

* (*Erdélyben a Mezőségben*) a rosz kukurica és szükség miatt a halálozás egyre tart. Oláh-Solymoson a mult hó végén egy nap hét lakost temettek el.

* (*A pesti redout*) földszinti csarnokát ipar és terménykiállítások helyiségeit akarják használni, s e végre f. hó 24-kétől az illető vállalkozóknak három évre bérbe adják.

* (*Találmányok.*) Tóth Pál ellenőrző gépet talált föl az örlésnél előforduló lopások ellen, melyet megbirálás végett az orsz. magyar gazdasági egyetlet gépészeti szakosztályának mutatott be. Ugyanott Sarkady N. egy folyamatisztító buvárgépet jelentett be, mely szintén próba és birálat alá fog vétetni.

* (*Napoleon császár*) utazási tervét Rómából vett fontos tudósítások következtében fölfüggesztette. Eugenia császárné egyedül akar Rómába utazni. Napoleon hg Chinába utazását is emlegetik.

* (*Reményit Párisban*) Metternich hercegné meghívta apr. 1-én adott estélyébe s a társaságnak bemutatta.

Képtalány.

L

(Megfejtése a 16-dik számban lesz.)

A 15-dik számban közölt talányok értelme ez, s pedig az első: *Huszár*, a másodiké pedig: *Tiz krajeár*, mert egy hatos tiz krajeár.